

Kære Hanne

HÅB – Hanne Gravgaard håber, at udgivelsen af hendes kærlighedsbreve fra Johannes Sløk også kan give glæde og inspiration til andre mennesker.

BOGUDGIVELSE

Tekst og foto: TOMMY JERVIDAL

■ Normalt vil en samling kærlighedsbreve, skrevet over otte år fra 1956 til 1964, fra en gift midaldrende mand til en 20 år yngre kvinde ikke berøre andre end de involverede og deres familier.

Men når brevskriveren er den legendariske teolog og idéhistoriker fra Aarhus Universitet, professor Johannes Sløk, som døde 85 år gammel i 2001, er sagen en anden.

»Jeg har virkelig tænkt længe over, om offentliggørelsen af kærlighedsbrevene var den bedste løsning, eller om jeg bare skulle overlade brevene til Rigsarkivet. Men jeg følte en slags indre nødvendighed, også for at fuldende den historie, jeg påbegyndte i 2005 med udgivelsen af bogen "Kære Bo" om vores søn – så til sidst gjorde jeg det,« fortæller 71-årige Hanne Gravgaard, som har givet mange interviews til pressen efter udgivelsen af brevene i sidste uge.

En lang række aviser, spændende fra Weekendavisen til Ekstra Bladet, har taget hendes bog op, for det er trods alt ikke hverdagskost i Danmark, at kendte personer får udstillet deres inderligste kærlighedsbrevklæring i bogform.

»Selvfølgelig har brevene også en privat side, men man skal huske på, at Johannes Sløk var en offentlig person. I øjeblikket forskes der både i Århus og København i Sløks mere end 60 bogudgivelser, og flere biografier om ham er på vej. I det univers ønsker jeg ikke at stå som en løs affære, som Sløk havde med en elskerinde, et sidespring, der resulterede i et barn. Vi havde et regulært forhold i over 12 år, vores barn var planlagt, og vi boede sammen i fire år,« fastslår Hanne Gravgaard med eftertryk i stemmen og fortsætter:

Den frygtelige skæbne

»Den frygtelige skæbne, som vores søn fik, var jeg nødt til at fortælle i min første bog for to år siden. Med udgivelsen af kærlighedsbrevene er historien endelig fuldbåret – og jeg har fået fred på vegne af vores lille søn. Det er alt sammen for hans skyld.«

I den hyggelige stue kan Hanne Gravgaard sikke ud i haven, hvor en stille regn sender vanddråber ned over ruden.

Hendes tragiske og dybt rørende historie trækker også vanddråber frem i

I sidste uge udkom bogen "Kære Hanne" med 104 kærlighedsbreve fra Johannes Sløk til kæresten Hanne Gravgaard, og lige siden har telefonen kimet ekstraordinært meget i hendes lille landsbyhus uden for Århus

øjnekrogen, mens et smukt, gammelt ur på væggen tikker roligt og upåvirket videre under samtalen.

Et ubegribeligt chok

I huset har Hanne Gravgaard siden 1969 kunnet følge naturens genfødsel udenfor i haven, hvor spirende løgvækster signalerer forårets snarlige komme. Men i de første år efter bruddet havde hun slet ikke overskud til at registrere, hvilken årstid der var tale om.

»Da Sløk forlod os i januar 1968, var jeg som lammet. Det var et ubegribeligt chok. De sidste ord til mig, inden han forlod vores hjem i Gl. Rye, var: "Det er nu, du skal sige de afgørende ord!"«

»Jeg elsker dig jo!« var mit svar, men det var ikke nok. Han sprang ind i bilen og kortet væk, og da han ikke kom tilbage eller gav lyd fra sig i løbet af de næste dage, gik jeg nærmest rundt i blinde. Jeg forstod ingenting, for Sløks separationsforhandlinger med konen var efter flere år endelig gået i orden, og vi skulle giftes 14 dage efter. Derfor var jeg mælløs, da jeg af omveje fik at vide, at han var flyttet hjem til Risskov.«

»Heldigvis kunne lille Bo fastholde mig til virkeligheden, for han skulle jo passes og stimuleres. Efter tre måneder måtte vi flytte fra Gl. Rye, fordi huset blev for dyrt, og efter nogle måneder i en lejlighed i Gellerup havnede vi herude, hvor jeg har boet siden,« fortæller Hanne Gravgaard.

Den turbulente tid

I den turbulente tid med flytning kunne hun ikke undgå at bemærke, hvorledes sønnen lukkede sig mere og mere ind i sig selv.

»Da det gik op for Bo, at hans far ikke kom tilbage, blev han mere stille og indadvendt. For fejlede han aldrig noget, men nu begyndte han at skrante

med ørebetændelse og andre infektioner. Lægen sagde, at der formentlig kun var tale om en smule blodmangel, men da Bos blodprocent blev ved med at falde, og der også begyndte at dukke små blå mærker op på skinnedebnet, blev lægen bekymret. Bo blev sendt på hospitalet til nye blodprøvetest, og da resultatet kom, fik jeg at vide, at han straks skulle indlægges på Amtssygehuset,« beretter Hanne Gravgaard lavmælt om den svære tid, da hun måtte sande alvoren i det gamle ordspog: "En ulykke kommer sjældent alene."

Uhelbredelig leukæmi

Bo havde uhelbredelig leukæmi, men for at skåne Hanne Gravgaard sagde lægerne i månedssvis, at de ikke vidste, hvad det var. På årets korteste dag i 1969 var det åbenlyst for enhver, at den femårige Bo var døende, og først to timer inden hans sidste åndedrag fik hun den frygtelige sandhed at vide. Alverdens bønner til Gud om at skåne den lille dreng var nyttesløse, og knap to år efter bruddet med Johannes Sløk stod Hanne Gravgaard atter sønderknust. Hospitalet ringede til Sløk i Risskov, men hverken ved dødslejet eller til begravelsen dukkede han op.

»I den første tid efter Bos død kunne jeg starte bilen om morgenen og køre et tilfældigt sted hen – ikke tomt ud af forruden hele dagen og køre hjem igen om aftenen. Næste dag det samme, og i lang tid gik jeg bare rundt i mine egne tanker, mens det altoverskyggende spørgsmål stod mejslet i bevidstheden: »Hvorfor?«

Hørte intet i 30 år

»I 30 år hørte jeg intet fra Sløk, men i tv kunne jeg naturligvis følge ham. Jeg har også læst de fleste af hans bøger, men det, som har interesseret mig mest, var de kærlighedsbreve, han sendte mig fra 1956 til 1964. De har været mig til stor trost gennem årene, og selv om de ikke forklarer hvorfor, så antyder de som enkeltstående brikker i en mosaik den sammensatte person, Sløk var,« forklarer Hanne Gravgaard og åbenbarer stadig en stor kærlighed til Johannes Sløk, som får én til at tænke på den berømte roman Dr. Zivago, som er filmatiseret flere gange.

»Da det gik op for Bo, at hans far ikke kom tilbage, blev han mere stille og indadvendt. For fejlede han aldrig noget, men nu begyndte han at skrante

kærlighedsbreve er det åbenbart, at Hanne Gravgaard var hans hjertes ud-kårne, og desto mere uforståeligt er det pludselige brud 14 dage før brylluppet. Imidlertid kan svaret måske findes blandt Sløks mange skrifter.

»Jeg tror, at den aftale, Sløk lavede med Gud, (se faktaboks, red.) handlede om at hellige sig et kald som forsker og skrive bøger om filosofiske emner. Måske kunne han bedre sublimere skaberkraften til at skrive i en tilstand af ulykkelig kærlighed,« reflekterer Hanne Gravgaard og peger på det faktum, at efter Sløk flyttede tilbage til Risskov, spyttede han fra arbejdsværøset i kælderens nærmest på samleband den ene bog ud efter den anden om filosofiske emner.

Dramatisk kompleksitet

Alle, der har overværet en forelæsning med en oratorisk begavelse som Sløk, ved, at intet kunstgreb kan sætte ham på en éntydig formel. I al hans dramatiske kompleksitet og vældige formidling han de sværeste filosofiske emner og gjorde dem begribelige for et altid tændt publikum. Som en dreven skuespiller kunne han pludselig finde på at gå ind bag et gardin og ud igen eller med stor kraft banke en pegepin i katederet.

Ingen kunne som han kokettere med at være et fordrøkket paradoks, som ventede på Godot, og i de sidste år, inden han gik på pension, var hans forelæsninger rene tilbødsstykker på Aarhus Universitet. Som en ordjonglør i et absurd teater mestrede han kunsten at undervise og underholde på samme tid – og hvad enten rollen var som nihilist, eksistentialist eller en hvilken som helst anden, udførte han den altid med bravur, gerne iklædt ironiens distance. Fra tolkning af Platon og Schopenhauer til Søren Kierkegaard, hvis værker han allerede pløjede igennem som 16-årig, dykkede han med stor entusiasme ned i renessancen og lavede også en virtuøs oversættelse af Shakespeares samlede værker.

Jeg håber meget, at folk forstår, at formålet med udgivelsen er en taknemmelighed over at have fået lov til at leve et rigt liv, og det er mit håb, at andre mennesker også kan finde glæde og inspiration ved at læse brevene.

Hanne Gravgaard

»I vores lille hjem i Gl. Rye var Sløk altid den mest naturlige og elskelige person, og den ironiske, lidt flabede facon, som han optrådte med i offentligheden, så jeg aldrig. Jeg tror, han brugte ironien som dække over en generet følsomhed, men engang, inden han kørte til forelæsning, spurgte han med et smil: "Hvad for en maske synes du, jeg skal tage på i dag?"« fortæller Hanne Gravgaard.

Efter bruddet med Johannes Sløk i 1968 var alle kontaktforsøg forgæves, og hun talte aldrig mere med ham. Imidlertid mødte hun ham en måned før han døde i juni 2001 – og det var en special oplevelse.

»I slutningen af maj 2001 fortalte en bekendt på Aarhus Universitet, at Sløk sad i kørestol på Hørgården Plejecenter i Risskov, stærkt invalideret efter en mislykket hofteoperation og alvorligt syg med strubekræft. Jeg besluttede at besøge ham, og jeg tror Vorherre hjalp mig, for da jeg kom derud, sad han mutters alene i et hjørne og kiggede ud i luften. Jeg gik derhen, satte mig ned og skænkede lidt øl op i glasset foran ham. Han så meget gammel og syg ud, og først kunne han ikke genkende mig. Der var jo gået over 30 år, og jeg så heller ikke ung ud længere. Jeg lagde min hånd oven på hans og kunne se, at han bemærkede mit guldarmbånd omkring håndledet. Det var en gave fra ham for over 35 år siden, og da han løftede blikket, og vore øjne mødtes, lignede han en, der havde fået en åbenbaring!«

»I nogle minutter sad vi helt tavse. Det er svært at sige, hvor længe det varede, for det var ligesom tiden stod stille,« pointerer Hanne Gravgaard.

Glæde over et rigt liv

En måned efter sad hun bagerst i kirken, da "Sorrige og glæde de vandre til hobe" blev sunget til bisættelsen af Johannes Sløk. I dag, mere end fem år efter hans død, vil hun gerne understrege, at udgivelsen af kærlighedsbrevene absolut ikke er nogen vendetta mod nogen, tværtimod.

»Jeg håber meget, at folk forstår, at formålet med udgivelsen er en taknemmelighed over at have fået lov til at leve et rigt liv, og det er mit håb, at andre mennesker også kan finde glæde og inspiration ved at læse brevene,« siger Hanne Gravgaard.

jpaarhus@jp.dk

Uddrag fra bogen

Uddrag fra bogen "Kære Hanne" med kærlighedsbreve af Johannes Sløk.

1957: »Herregud, jeg længes, længes. Det gør ondt – men er dejligt.«

1957: »Jeg har også engang stået helt ude ved det yderste hav og set livet styrte ned i den afgrunde, der ikke har noget navn, fordi den er tomhed selv. Men ud af det voksede noget helt andet frem; for ser du derude ved verdens ende, der må man enten dø ganske bogstaveligt, eller man møder Gud. Altså ikke den mellemting mellem julemanden og en bedstefar, som man i almindelighed kalder Gud, men det rædselsfulde, overvældende, det uendelige krav, det overmægtige, hvor alle begreber og navne glipper, og i forhold til hvilket alt, ubetinget alt – synker sammen i ligegyldighed, det eneste der helt ud er, og i hvis vold man uforbeholdent er udleveret.

Gud veed, om du forstår det! Men sagen er den, at med den Gud, når man altså møder Ham, kan man godt indgå en aftale. Jeg – den person, jeg kaldte "jeg", var bare til for en eneste tings skyld, en opgave, der skulle løses.

I forhold til alt dette, den inderste kerne i min personlighed, må jeg ellers – over for andre mennesker – blive ironiker og spille mine roller.

Ved du af, at du er en af de meget få, jeg gerne vil være mig selv overfor! Og det jeg her har skrevet, mindes jeg ikke at have sagt til nogen anden. Her har du, værsgo, – fået nøglen til det rum, du så gerne vil kende indholdet af.«

1964: »Hanne, jeg elsker dig så inderligt, og du må vide, at der er sket noget helt afgørende i Gl. Rye. Vi har kendt hinanden i syv år nu og mere eller mindre holdt sammen i den tid, men nu er alt anderledes. Du ejer mig helt og resten af mit liv tilhører dig.

Jeg er rolig og vent nu den sidste tid på mig. Herregud, du har ventet så mange år – uden håb, nu skal du bare vente ganske kort, med mere håb, med viden og sikkerhed. Du mister mig ikke mere, elskede.

JOHANNES SLØK

Fakta

Sløk og Gravgaard

- ▶ Sløk blev gift 1941 med Anna Dortha.
- ▶ Ansat på Aarhus Universitet fra 1943.
- ▶ Professor i teologi og idéhistorie fra 1959.
- ▶ Omtales ofte som én af de tre store Århus-teologer sammen med K.E. Løgstrup og P.G. Lindhardt.
- ▶ Hanne Gravgaard (f. 1935) konservatorieuddannet sanger og pianist.
- ▶ Hanne Gravgaard og Sløk begynder at mødes hemmeligt i 1956, efter at Sløk har begravet Hanne Gravgaards afdøde forlovede.
- ▶ Sløk sender i årene 1956-1964 over 100 kærlighedsbreve til Hanne Gravgaard.
- ▶ Sommeren 1964 forlader Sløk sin kone, Anna, og flytter sammen med Hanne Gravgaard.
- ▶ Sammen får de sønnen Bo i 1965. I 1968 forlader Sløk forholdet, 14 dage før aftalt bryllup, og genoptager ægteskab med Anna. Året efter dør fem-årige Bo af leukæmi. Sløk deltager ikke i begravelsen.
- ▶ 2005: I bogen "Kære Bo" fortælles historien om Bo Sløk Gravgaard.
- ▶ 2007: I bogen "Kære Hanne" offentliggøres Sløks kærlighedsbreve.